

Lucia: när en gammal sed blev ett sjungande tåg

Berättelse

Ljus i det djupaste mörkret

Den 13 december är en av årets mörkaste dagar i Sverige. Solen orkar knappt upp över horisonten, och dagarna är korta och grå. Just denna dag firar många Lucia, en fest som helt och hållet handlar om ljus i vintermörkret. Att datumet hamnade mitt i mörkret är ingen slump. I den gamla kalendern, som användes i Sverige före mitten av 1700-talet, låg årets längsta natt ungefär den 13 december. Därför har dagen länge förknippats med längtan efter ljuset som ska komma tillbaka.

Tåget och sångerna

Bilden av Lucia är välkänd. Främst går ett barn i en lång vit klänning med en krona av levande ljus på huvudet. Efter Lucia följer tärnor i vita klänningar, stjärngossar med höga spetsiga hattar och ibland barn klädda som pepparkaksgubbar eller tomtar. Tillsammans rör de sig långsamt fram och sjunger luciasånger om ljuset. I många förskolor och skolor övar barnen länge inför firandet, och familjerna samlas för att lyssna. Ofta sker det tidigt på morgonen medan det fortfarande är mörkt ute, så att ljuslågorna i kronan lyser starkt mot den mörka bakgrunden. Till firandet hör också särskild mat: lussekatter, gula bullar som får sin färg av den dyra kryddan saffran, samt pepparkakor och, för de vuxna, glögg.

En gammal sed och ett nytt tåg

Det är lätt att tro att luciatåget är urgammalt, men dagens form är yngre än man kanske anar. Redan på 1700-talet finns det berättelser om en sed där en vitklädd gestalt med ljus väckte hushållet tidigt på luciamorgonen, framför allt i västra Sverige. Detta var dock något annat än de stora tåg vi känner i dag. Det första riktigt stora och offentliga luciatåget anordnades nämligen av tidningen Stockholms Dagblad i Stockholm år 1927. Tidningen utsåg en lucia och lät henne tåga genom staden, och idén slog an direkt. Under 1930- och 1940-talen spreds liknande tåg vidare till städer och byar över hela landet.

Hur en tradition förändras

Lucia är på så sätt ett bra exempel på hur en gammal sed kan förändras och få nytt liv. Själva tanken – att möta vinterns mörker med ljus – är mycket gammal. Namnet Lucia hänger ihop med helgonet Lucia av Syrakusa och med det latinska ordet *lux*, som betyder ljus, även om kopplingen mellan det svenska firandet och helgonet är omdiskuterad. Men formen, alltså det organiserade tåget med en utsedd lucia, växte fram först på 1900-talet, delvis tack vare en tidning som ville skapa något stämningsfullt mitt i mörkret. En tradition är alltså inte alltid något fast som aldrig ändras. Den kan formas om av sin tid, och det som känns självklart i dag har ofta en kortare historia än man tror.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
horisont	den linje långt borta där himmel och mark möts
slump	något som händer av en tillfällighet, utan plan
förknippa	koppla ihop en sak med en annan i tanken
längtan	en stark känsla av att vilja ha eller uppleva något
levande ljus	ett ljus av vax som brinner med en låga
stjärngosse	ett barn med vita kläder och en hög, spetsig hatt
saffran	en dyr krydda som ger maten gul färg och en speciell smak
sed	en gammal vana eller ett sätt att göra något som funnits länge
gestalt	en person eller figur, ofta sedd på avstånd
offentlig	som är öppet för alla och sker ute bland folk
utse	välja ut och bestämma vem som ska vara något
omdiskuterad	sådan att forskare och andra är oeniga om den
helgon	en person som inom kyrkan räknas som särskilt helig

Läsförståelsefrågor

- Varför ligger Lucia just den 13 december, enligt texten?
  - Eftersom det är dagen då våren börjar.
  - Eftersom årets längsta natt låg där i den gamla kalendern.
  - Eftersom det är en helgdag i hela världen.
- Vad menar texten med att dagens luciatåg är “yngre än man kanske anar”?
  - Att bara unga personer får vara med i tåget.
  - Att den form vi känner i dag inte är så gammal som många tror.
  - Att tåget bara firades en enda gång.
- Vilken skillnad lyfter texten mellan 1700-talets sed och 1927 års tåg?
  - Den gamla seden var ett stort offentligt tåg, medan 1927 var i hemmet.
  - Den gamla seden var ett morgonbruk i hemmet, medan 1927 var ett stort tåg ute i staden.
  - De var precis likadana och skedde på samma plats.
- Vad betyder det att kopplingen till helgonet Lucia är “omdiskuterad”?
  - Att alla forskare är helt överens om den.
  - Att man inte är säker, och att det finns olika åsikter om hur stark kopplingen är.
  - Att helgonet är från Sverige.
- Varför hålls luciatåget ofta tidigt på morgonen medan det är mörkt?
  - Eftersom ljusen i kronan då lyser starkt mot det mörka.
  - Eftersom barnen inte får sjunga på dagen.
  - Eftersom det är förbjudet att fira på kvällen.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Det första stora offentliga luciatåget ordnades av en tidning.
  - Den gamla morgonseden var känd framför allt i västra Sverige.
  - Lucia firas på exakt samma sätt i alla svenska hem.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Saffran är en billig krydda.
  - Namnet Lucia hänger ihop med det latinska ordet för ljus.
  - Organiserade luciatåg spreds över landet under 1930- och 1940-talen.
- Texten säger att det “inte är någon slump” att Lucia ligger mitt i mörkret. Förklara med egna ord varför det inte är en slump.
- Varför kan man säga att Lucia är “både gammalt och nytt”? Använd exempel ur texten.

10. Texten avslutar med att en tradition "kan formas om av sin tid". Förklara vad den meningen vill säga, med Lucia som exempel.
11. Varför tror du att en tidning ville skapa ett stort luciatåg år 1927? Motivera ditt svar utifrån texten.
12. Texten skriver "många firar" och "i många förskolor och skolor" i stället för att skriva att alla gör det. Varför är det ett bra sätt att uttrycka sig, tycker du?

Facit

1. 1. Eftersom årets längsta natt låg där i den gamla kalendern.
2. 1. Att den form vi känner i dag inte är så gammal som många tror.
3. 1. Den gamla seden var ett morgonbruk i hemmet, medan 1927 var ett stort tåg ute i staden.
4. 1. Att man inte är säker, och att det finns olika åsikter om hur stark kopplingen är.
5. 1. Eftersom ljusen i kronan då lyser starkt mot det mörka.
6. 1. ja b) ja c) nej (texten säger att många firar, inte att alla gör det på samma sätt)
7. 1. nej (saffran beskrivs som en dyr krydda) b) ja c) ja
8. Exempel på svar: Datumet låg i den gamla kalendern ungefär vid årets längsta natt, alltså den mörkaste tiden, och en fest om ljus passar därför just då.
9. Exempel på svar: Tanken att möta mörkret med ljus är mycket gammal, men det organiserade tåget med en utsedd lucia växte fram först på 1900-talet. Det gamla och det nya finns alltså i samma fest.
10. Exempel på svar: Den vill säga att traditioner inte är fasta utan kan ändras. Lucia började som en gammal tanke och en enkel morgonsed, men fick en ny, offentlig form på 1900-talet.
11. Exempel på svar: Troligen ville tidningen skapa något vackert och stämningsfullt mitt i vintermörkret, och kanske också få uppmärksamhet och läsare. Texten säger att idén slog an direkt.
12. Exempel på svar: Det blir mer sant och rättvist, eftersom människor i Sverige firar på olika sätt eller inte alls. Att skriva "alla" skulle vara en överdrift som inte stämmer.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar för arbete med hur traditioner uppstår och förändras över tid, och med skillnaden mellan en gammal tanke (ljus i mörkret) och en yngre, organiserad form (tåget från 1927). Tema: högtider, historia och källkritik. Fråga 8–12 kräver inferens och att eleven väger samman olika delar av texten. Lyft gärna att texten medvetet uttrycker sig försiktigt om helgonkopplingen ("omdiskuterad") och om hur många som firar.

Diskussionsfrågor

- Texten visar att en tradition kan ändras med tiden. Känner du till någon högtid, hemma eller i Sverige, som har förändrats? Berätta hur.
- Spelar det någon roll om en tradition är gammal eller ganska ny? Blir den finare eller viktigare av att vara gammal? Motivera.
- En tidning skapade det stora luciatåget 1927. Är det vanligt att företag, medier eller affärer påverkar hur vi firar högtider i dag? Ge exempel.
- Texten är försiktig med kopplingen till helgonet och skriver "omdiskuterad". Varför är det viktigt att vara försiktig när man inte vet något säkert?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en högtid eller tradition som har förändrats under din livstid eller mellan generationer i din familj. Vad var annorlunda förr, hur är det nu, och vad tycker du om förändringen?

Källor och faktagranskning

- Nordiska museet – Lucia (firandets historia och utveckling): <https://www.nordiskamuseet.se/amnen/lucia>
- Institutet för språk och folkminnen (Isof) – Lucia och luciafirande: <https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/handelser-och-traditioner>
- Nationalencyklopedin (NE), uppslagsord: lucia – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/lucia>
- Populär Historia – Luciafirande utan kopplingar till helgonet: <https://populärhistoria.se/vardagsliv/traditioner/luciafirande-utan-kopplingar-till-helgonet>

Faktagranskad i juni 2026 mot Nordiska museet, Isof, NE och Populär Historia. Nyckelfakta: Lucia firas den 13 december, en av årets mörkaste dagar; i den gamla (julianska) kalendern, före kalenderreformen 1753, inföll vintersolståndet ungefär detta datum, vilket knyter firandet till ljus i mörkret. En lucia i vit klänning med ljuskrona leder ett luciatåg med tärnor, stjärngossar och figurer som pepparkaksgubbar/tomtar, och man sjunger luciasånger. Det första stora offentliga luciatåget med utsedd lucia anordnades av tidningen Stockholms Dagblad i Stockholm 1927; seden med organiserade tåg spreds över landet under 1930- och 1940-talen. Redan på 1700-talet finns belägg för en sed där en vitklädd gestalt med ljus väckte hushållet på morgonen (bl.a. i västra Sverige, herrgårdsmiljö och studentkretsar); dagens organiserade offentliga tåg är alltså yngre. Vanligt fika kring Lucia är lussekatter (saffransbullar), pepparkakor och glögg. OSÄKERHET/FÖRSIKTIGHET: Namnet Lucia hör samman med helgonet Lucia av Syrakusa (Sicilien, död omkring 304) och med latinets lux ('ljus'), men kopplingen mellan det svenska firandet och helgonet är omdiskuterad och behandlas därför försiktigt i texterna. Saffran i lussekatter blev vanligt först i slutet av 1800-talet. Texterna skriver "många firar" och "i många skolor", aldrig att alla gör det.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.